

KÖPENY AZ ÁTUTAZÓNAK

BRASNYÓ ISTVÁN

Miközben szívem a torkomban ver a riadalomtól, annyit még elmondhatok: nem leselkedik itt semmi a ködben. Óreg hiba, hogy, fiatalabbnak vélvén, rosszul határozták meg ezt a kort, és nem segít sem ceruza, sem radír, sem visszakozás a helyes irányba, sehova.

A leszerelt katona idegen nyelven szól az asztalnál, hamar megrészegülve a bortól, s olyan széken ül, amelyről, régen, már többen lefordultak. Külencéves sem volt, mikor először kocsmába lépett, és íme a végeredmény, túltesz a malmoson, tiporja tulajdon köpönyege szárnyát, miféle Ikarosz, hajdan volt Prométheusz? Azt mesélik, reggelente imádkozni szokott, minden reggel a fohász az első, olyan, mint valami fiatal püspök, jellel zubbonya mindkét vállán, és csak azután veszi útját a kertnek, vizelni; kétoldalt szálas, fás szárú krizantém.

Hogy itt végtére is másnak a feszegetése tart, alighanem tudomásul kell venni, mint a lélegzést, ha nincs levegő. Csalósabb időt még akarva sem adhatnának fel kérdésnek, még egy más földrészről küldött ceruza belében sem, amellyel majd mindezt be kell írni: honnan most hozzá a szavak?

Nos, hát igen, mondjuk, az éjszaka papirosára, kelméjére, ezzel az oktan elszántsággal — szitál vagy szemetel, egy arcra, erre még emlékezni, vagy valaki úgy tesz, mintha most emlékezni tudna, elővigyázatosságból, mintegy visszalopni, függetlenül, hogy a sajátja, legalábbis úgy bonyolítja, szövi, akár

alkalomadtán, vagy szülte-e egyáltalán alkalom, ma, mint felriadót, aki még nem herdálta el a tudnivalókat, mert nem állott módjában, ám odaférfkőzhet hozzá, szélteben nyitva minden, bánatos, magas folyosók levegője, ahol majd előbb-utóbb a por...

I

Ebben a fenyegetettségben, vagy csupán szendergő sejtben: végre csakugyan egyedül!

Másokra hullik a zúzmara a fagyban, más emeli lövésre a puskát; ha találna netán, egész napi szerencse.

De majd jön itt valaki idegen, csak besétál, saját szememmel láttam bőrkabátját és fején a kalapot, utazó, azt mondja, de túlságosan is ápoltt, asszony keze nyoma van rajta, az illatát hordozza az inge, csak van a szívében valami kegyelem...

Aj, még nem esteledik, nincs világos, sem sötét, hiába is emelik fölém ennek a bajuszosnak a képét, az ágy ágy marad, habár jól tudom, nem az én tulajdonom, hiszen semmim sincs a sűrke fagyon kívül; nos, mindössze ennyi világosság a lehámló, nyirkos falnak, mint szívemen a salétrom, szoros.

Ki gondolta volna mindezt komolyan, a fát, a táskát, amelyet majd a lábam elé dobnak — idegen holmi lesz, ezért kell bevárnom 70. évem, és ott állnom a fa alatt, mintha tudnám, most bekövetkezik nászom.

Mindenből kijut előbb-utóbb; hát csak sárgállanak a levelek, némelyik meg épp lángpiros.

II

Elmúlik a nap, és kellő szemfülesség híján itt maradvá üres kézzel...

Eltájolódik tőlünk a napnyugta a szállkás szél rohamaiban — a lenyugvó korong már nem süt be az ablakon, csak emléke a színehagyott festés, október.

De majdani haldoklók szekrényében már történni kezd valami, amelyen egykor pénzért törték fel a zárat, hanem hogy pénz nem volt, marad az üres térföld,

a fa puszta recsegése, a méltánytalan szerszám, mintha erdőkben járnánk azokkal, akiket felednünk kellett, nem állták a sarat.

És ott is a homály mögött valamit nem érteni pontosan, nem hallani elég tisztán a kapkodó ágak közt, amelyek rejtegetik.

III

Ó, hát hogyan fordulnának be ide a kocsik, hogyan hallanának igaz szót, vassal megvasaltat, szeggel átszegezettet, amely után talált patkót hajítanak, hogy kebelébe rejtse és világgá fusson vele a gonosz, járt utunk!

Megszegecselve a csontokat, jaj, sistereg a kormos jövődő, mintha vékony jégen futna, hogy oda szorult. De rád szorulok még, és keserves lesz az; ennyire megszenvedve hol akadna más menedék?

IV

Billentőzd meg, te kovács, hogy ott fújjon, ahol nyomják, vagy vissza az egészset!

A kenyér még hőtől vonaglik, szegésre mozdul, de hát kohó vagy kemence, egyre megy, a délibáb, mely rengve környékezi, a lényeges.

Hazatéréskor, ha ez átcsap a mezőkre, s hogy közel van-e vagy messze, azt már kétséges meghatározni, már bemérni kellene, műszerrel, teodolittal, ha cserbenhagy a mindenkori szem, a csupán káprázatra jó.

Hitvány szerencsétől kérdemesülten, nem a magam akarata szerint, micsoda tétovázás az ég alatt! Micsoda növényi akaratoság, sarjadásra, a más mércéjével, ahogy az eke fordul ki a földből: nohát, ez túl kemény itt, majd az éjszakára bízzuk, amely reszket, egyre csak reszket, különben meg se lát, se hall, csupa remegés, didergő fogvacogás, elhúzódom az eresz alá, amely önti.

V

Véresre rágta száját a fa, vérzik alatta a bokor is, immár csak ennyi a melegség. Készülődik a targonca, kenik a kerekét, valaki a szemedbe nevet.

— Fékomadta — mondja a tulajdonos —, teszed le te, gyerek, azt az almát! — Hát igen, a ládámban már megkezdődött a tél. Teregess elé szállmát, a sarat csutakold le lábbelijéről. De mielőtt még menni akarnál, csomagolj valamit a kutyáknak, viharos időkre, amire szántad magad. Járj szerencsével, és az ajtót zárd be magad után; találkozunk, vagy mindegy, hogy találkozunk-e.

VI

Micsoda dorbézolás folyt itt, bármennyire is más időkre esik a története, bárhogyan is elvásta fogunkat a bor, ebadta tivornyázók! Hogy a vonatok indulására sem emlékszik már senki, ez könnyen hihető, ha egyszer átaluszd a töltés oldalában. És mégis, csillagábrákban gondolkozni, mintha valami változásuk lenne várható, hogy elakad vagy szemünk előtt lendül majd neki ez a képtelen mechanizmus. De csak az eső; szedeti velünk a sátorfánkat, szürke fatönköt ver így, ennyire kilátástalanul, valami üres úton a villám nem bolygatta éjszaka — voltál-e már ennyire sötétben, hogy elhidd: a ló biztosan tájékozódik a mindenségen át, anélkül, hogy egyetlen csillag a nevét viselné.

VII

És ti, ezen a mindennapos úton, ahol egykötők-másikatok zavartalanul megfigyelhető: ikerszülöttek, valamennyien énám hasonlítatok, ahogy a levegőbe karistolnak a szélfúvástól mozgatott torzszok. Egünk e pillanatban ausztrálkék, képtelen a borzadásra, hogy jó talajon járunk-e? Bízunk hajthatatlanságunkban: a lencse előtt sikerül egymást

eltakarnunk. Nem lesz bizonyíték, csak szemünket meresztjük, miközben valaki a közvetlen közelben hanmonikázna, ám nem tud.

VIII

Köpenyt az átutazóra, mert ősz van, különben miként őrizhetné meg e korszakos huzatban emlékeit?
Elmélkedésnek itt nincs most helye, mondhatom; sátorlapot legalább, miként a hadba vonulókra, ahogy cipekszenek a feltöretlen tarlók sarában. Amúgy ugarolni kéne: eső szánt csak, és vet a varjú.

Hanem hogy puskatúz nincs, szegényes, falusi konyha fogadja, az edényekből kimerik a levest, szürcsöli, aki bátor. Az ablakon Szent Antal bámul befelé, csak olyan kis ablak, magasan, mint a képkeret: micsoda ámitó liliomillat, ebédidőben!

Nincs szavam az elmúlásra, bánkódásra, bánatra sem.

IX

Azt várná talán testetek, hogy a boldogságtól megcsendüljön hangom? Hogy esernyőt nyissak a csillagos égre, s fagyos ólma a más ablakán kopogjon?

Mi még az árnyak előtt érkezünk ide, kancánk itt ellette csikóját, nekünk a követ messziről görgették, s most az is darabokban. A diófa szórja a lombját, de üllatozik a rezeda. A méhesben szürke, megrágott deszkák, viasz és gyöngyház illata vagy fénye. A kifeslett kas megtölti a levegőt.

X

Ej, itt aztán nem fogadkozhatunk, hanem neki kell látni: írod-e hát te, vagy írjam én, rozsdás tintával, ahol a betűk hurka egy-egy törvetés, hátha rajtaveszt a prémes, meleg test, télvíz idején.

Fuss, te fiú, fuss azon a téli papíron, hol
csörtög a semmi zajra, dobajra fel nem ébredő
szürke fű, ej, nyomunk sincs, utat nem ér a láb,
hát ilyen kilátásokkal ne is kérdezd, hol zajlik
a rettenetes hamisítás, milyen hírrel nyargalnak
a kengyelfutók?

XI

Éjt nappallá téve itt van a sarkunkban, ez az egy
most már biztos, hogy tudomásul kell vennünk, vagy
nem kell róla tudomást vennünk — ez aztán egyszerű.

A hó alatt mincsenek gyantás rügyek, nem termel
hőt a trágya, nem alkuvászkodik az idő, csupán
tart.

Mit nem vetnek szemétre, hanem a kacatokat
megőrzik, felmutatni, valami örökkévalóság
előtt, amelyről semmit sem tudunk. Fejünk
hátracsavarva, tagjaink lelógnak, lábunkon
látzik a visszer: hát most ki vicсорít, ki
feni fogát, ki kin akar erőszakot elkövetni?

XII

Ki acélból vési rózsáját, ki falaz a ködből — ekként
berdálódnak el ezek a szerszámok, nem látnak
jobb napot. De kézbe fogni egykor számadásaik,
egy hiába eltöltött gyermekkor puszta fényét, immár
öregedőben; hát volt-e tartása ennyi kétségbeesésnek,
látott-e ember nagyobb hideget, Murmanszk, 1917,
szóval 66 esztendeje, kékellőbbet, mint a szeszláng.

Egy fakeret, egy gerenda, a hajdinavetés
hullámzik az ágyútűzben annak, aki egyszer
katona. Nagy, sárga porfelhő szól: nincs
vesztegetni való időnk.

XIII

Füst szürkéje a szembe — hát az indulat
a tűzzel hol habozik? Nagy rohamokat állunk
mi ki itt, habár kóro a testünk, míg a szél

eljár, komolyan sem veszi. Mécsbogár nincs,
 tücsök nincs, könyveinkhez idomulunk,
 újságok előtt hajtunk fejet, olvasáshoz.
 Néha alaktalan tárgyakra bukkanunk,
 amelyeket mások használtak előttünk,
 csodálkozva fogjuk kézbe, mintha minket
 formáltak volna velük, szavunk sincs.
 Nem igaz, hogy ez a felszín, nem igaz,
 hogy megkövült gyapjú a világ, valamit
 nem jól hiszünk. Az udvaron fekete ruhában
 megy át az asszony, felborítva a verőfényt,
 talán gyászol, lidérc ül hosszan a gyertyaláng
 remegő csápján.

XIV

Nagy hangon kiáltva bele a szakadó esőbe
 órát évszakot.

Nem látni habos tomporú lovat, nem is
 sejteni az esztendő végét, amely kitellett.

Nem akadnak itt ránk egyhamar, nincs
 fondorlat, amely előcsalogathatna, nem újság,
 hogy minden visszafelé történik: a búza
 elveti lisztjét, s a ház küszöbén hál a vad.

Sorból sohasem válik ki sortalan, s aki
 jajveszékel, tényleg bajban lehet.

XV

Dér tölti bosszúját rajta, fázik is tőle
 a feketeigó lába. Ilyenkor volna legbizonyosabb
 az útrakelés: üveg üveget tükröz zuhantában,
 hamar megtelik vele a szembogár. Aki járt
 valaha elhanyagolt nyomdokában rejtett
 változásoknak, hát most haza érkezik, úgy véli,
 ebbe a horgas homályba, milyen nevű partra?

Elszámítod magad, jóra való ember, lapozz inkább
 imakönyvben, akadj oda nem illő bejegyzésre,
 ezek még mindig egyszerűbb szavak. Törj fel diót,
 ez a hang kellemetesebb a fülnek, nagyobb
 sikoltás már minek?

XVI

Hogy szarvát letörik, kapóra jön-e most ez?
Gyúrt papíron áll felírva, sohasem ily egyöntetű
az eszme, nem mindig van kihajítanivaló a
dübörgő szélfúvásba.

Mily fényt hordoz kebelén vonatok ablaka mögött
vagy mocskos padlóján a jelenvalónak, állva, csak
állva, örök függélyesség! Egyszer sem mondja,
hogy más véleményen lenne vagy hogy szívesen
kirázná takaróját. Hagyjatok békén, azt mondja
inkább, kevesen fognak közületek megöregedni.

XVII

Nem érteni pontosan, miért vetkőzik neki, miért
mondja szakadatlanul a magáét, védekezésésként, vagy
másmilyen, meghatározhatatlan elképzelése volna?
Teste mely részén támadnak, gondolatai?

Ezt az egészet a magasba dobva talán szárnyra
kap, mint valami nagy testű madár, már végleg
beburkolózva, s hát pucéran kiállt rá a fagy,
keserűt, de ez más tartalmat tölt meg,
hamuszürke szemet. Levelét meg sem címezi,
elsőnek aki utamat állja.

XVIII

Időbe telne megfontolni mindennek a visszáját is,
ha netán akad.

Nehezen dőlnek majd ki ezek a palánkok.
Valaki úgy tekinthetné, vannak jelszavak, marad még
összefüggő szöveg. Miént öltözött volna különben
bársonyba a messzeség?

De vastag szemüveget, amely a viseléstől már
fejéde is deformálta, a közelébe nyomva, láthatod,
mennyre mást fürkészel. Ahogy be akarták csapni
az ajtót, a zár nyelve beakadt, nem történt semmi.
Tovább tart a kiszolgálás, már magában kész öröm
gondolni rá.

XIX

Az észak-atlanti áramlás bojtos sapkát húz,
feltehetően azért, hogy fejét a közép-európai falba
verje: boldog látomás!

Akit útjába kerít, keserű teát nyakal, s elmulasztott
teendőire gondol, vagy bugyborgó, barna vizet lát:
kedvenc kocsmájával álmodik, ahol Rudi sült halat
eszik, s ahogy rágja, mindkét füle mozog. Ez tökéletesen
kielégíti a fantáziát.

Gyerekek forgatják fel a házat, vesztüket érzik,
mintha a következő pillanatban rájuk omlana a fal: !
kérem szépen, közeledik a front.

XX

Ily nagy magasságban elfog ám a szédülés, hát
egészen messzire kell néznem állandóan, hogy ne
lássak semmit, a gyapot érését, amikor kicsattan
a burokból.

Szólítom régi kutyáimat, Tisza! Tisza— kiáltozok,
de csak a harmat rezdül meg a zabban. Félig
süketen kénytelen vagyok másfelé fordulni, elbarangolni,
mintha ércet cipelnék, vagy csak a salakját, bár
a súlya másra vall. Ha másvalaki vinné, biztosan
megkérdezném tőle: Nem lesz az nehéz, szomszéd?
De magam nem mehetek kérdések forgatagában.

XXI

Túl sok itt a rombolás, nehéz lesz áttörnöm magam.
Fellhöz szélcsendben sem lehet igazodni. Egy őszhöz
csak egyetlen vonatfütty párosul. És a tetejében ha
még az eső is esni kezd . . . máris lehetetlent várok
magamtól, kivénhedni kezdő gépezet!

XXII

Éjfél felé már nem mocorognak a csönd szikesei,
egyként lep el mindent a vízmély, akár az apró
betűs írást, holnap sillabizálásra. Mondatok

épülnek be, szavak töredeznék a kattogással,
mintha potyautas kenyerét majszolnák a fénylő
morzsára fújva. Ilyen időben tombol a vihar
tengeri festményeken, eszelősen elhajlik a vitorla,
megdermed az árbockosár nyikorgása, a perspektíva
rövidre fogja a kötélzetet, nem gyarapodnak a
mindennapok javai. Észrevétlenül is a szemedbe lát
ellenséged. Vad konyhájában éhségének maradéka,
acél feni élesre a tányért, nincs tükrös, ahonnan
visszanézz, hát késlekedsz, valószínűleg háttal
az ajtónak.

XXIII

A jeges szél kkorholása könnyeket csal a szembe,
jaj annak, aki most szárnyakat bontana!

Máskorra tartogasd azt a parazsat, mit amúgy
szézzilálnál, emeled könyököd arcod elé. Nagy hullám gördül
végig a világon, hát úgy fülelj.

Hosszan a Hold üres tányérjára meredve nem
sok csodálnivaló marad fényénél. Kemény a föld,
szikkadtra járták a lábak fonnyadó világosságánál.
20 000 éve nem találni jobb hajlékot, küszöböt
a jégkorszaknak: úgy őriz ez a háziasított,
nagy fehér kutya.

XXIV

A birtoklás szenvedélye mámorossá tesz: vannak
csontjaim! Aggodalom tölt el, hogy mi vár rám
halálom után. Ama végső katasztrófa, amikor
az élet más rendszerekbe költözik, hogyan érint majd?
Magamra maradok netán? Szervezetlen állapotban
virrasztani kényszerülök a véglegesen semmi hamuját,
fogatlan csontváz, makk disznó az üresség
kártyapaklijában.

XXV

Késő bánat, hogy nem tettem azt, amit tennem kellett volna, mielőtt markába fogott az idő, s hogy mind szorosabban tart, azt gondolom, magam vagyok az oka, rúgkapálásom kényszeríti erre; látni kellene, hogyan csitít, belém fojtva a szuszt.